

Dr. Blasszauer Béla tudományos tanácsadó

LE A PARASZOLVENCIAÁVAL! EGY BIOETIKUS „FORRADALMI” GONDOLATAI

PTE ÁOK Családorvosi Intézet és 3. sz. Belgyógyászati Klinika

Nem kívánok szemantikai elemzésbe bonyolódni és hosszasan fejtegetni, hogy mit is jelent a paraszolvencia. A saját értelmezésem szerint az nemcsak borítékban átadott pénz, hanem minden más, aminek értéke van és többnyire pénzben is kifejezhető. Egy üveg whisky semmiképpen sem borítékba tett pénz, de különösebb nehézség nélkül pénzzé tehető. A háztető megjavítása sem fizetőeszköz, de olyan munkavégzés, aminek értéke van. Lehet, hogy ez túlzott általánosítása az ún. paraszolvencia jelenségnek, de mondanivalóm ily módon talán könnyebben érthető.

Sokszor még a vízcspából is a paraszolvencia ostromozása folyik. Már hosszú évek, évtizedek óta téma, méghozzá olyan, amelynek gyakorlati jelenléte kerékkötője az egészségügy racionális reformjának, a kívánatos orvos-beteg kapcsolatnak, és minden másnak, ami tisztába és jól működővé tenné a lesajnált egészségügyünket. Még az ún. szocializmus 'virágzó' időszakában is sokan gondolták úgy, hogy az orvosi etika egyenlő a paraszolvenciával. Fenyegetések és ígéretések hangzottak el, akció programok indultak az orvosi hálapénz felszámolására. Az ádáz harcban érintetlen maradt az orvosi elit, amely mesés anyagi jólétre tett szert, miközben az állampárti szigor lecsapott a közkatonákra, többnyire egyszerű körzeti orvosokra, akikről bebizonyosodott, hogy elfogadtak néhány száz forintot a betegtől. Ezeket a 'pénzhajhászokat' rendszeresen ki is pellengérezték egy szakmai folyóiratban.

E sorok íróját már nevezték egyesek orvos ellenesnek, feltételezve, hogy véres kirohanást intézett a paraszolvencia ellen. Ezt azonban sosem tettem. Ha véletlenül erről a témáról írtam, akkor sem gondoltam, hogy minden formáját ki kellene irtani, és egy kalap alá kellene vonni a jelenség összes megnyilvánulását. Tagja voltam a Gógl-féle paraszolvencia bizottságnak, de gyorsan kiléptem, mert lényegesen eltért a véleményem a többségtől. Igazából nem is nagyon foglalkoztam ezzel a témával, hisz elmerültem olyan etikai kérdések tanulmányozásában, mint amilyen például az eutanázia. Most már, nyugdíjasként kialakult egy sajátos vélekedésem a paraszolvenciáról, amely ellen újfent frontális

támadást intéz az egészségügyi politika. Csak hát álljon meg a menet! Nem tetszik, hogy összemossák a jelenség minden formáját. Aki éhező gyerekének kenyereket lop, még sem lehet olyan tolvajok közé sorolni, akik még a temetői sírokról elvisznek minden mozdíthatót. Ha sántít is egy kissé az analógia, a lényege az, hogy különbség van, mondjuk egy műtétért kikövetelt pár százezer forint és hálából a borítékba tett néhány ezer forint között. Különbség van a pénzért történő leszázalékolás és egy virággal teli váza ajándékozása között. Nem mindegy, hogy pénzért és érdemtelenül írnak-e fel valakinek drága segédeszközt, vagy egyszerűen hálás a beteg, mert meggyógyult, megszűntek a fájdalmai és visszatért az életkedve. Oldalakon keresztül lehetne folytatni a példákat. A lényeg az, hogy az ún. hálapénznek számtalan formája van. Ilyen például az, ami nyilvánvalóan korrupció, megvesztegetés, manipuláció, becsapás, megfélemlítés, aminek jó része büntetőjogi kategória. De van olyan is, ami egyszerűen a hála megnyilvánulása. A hála pedig etikai kategória. A hálát nem lehet és nem is kell csírájában elfojtani. Nekem is van egy olyan orvosom, aki nagyon sokat tett értem. Ha felhívna reggel 2-kor és kérné, hogy azonnal menjek érte Dubrovnikba vagy Nápolyba, mert se pénze, se kocsija nincs, habozás nélkül felkelnék, felöltöznék és indulnék. Végtelenül hálás vagyok neki, mert már többször meggyógyított. Szépen, emberségesen és szerényen. Meggyőződésem, hogy sokan vannak még olyanok, akik ugyanígy cselekednének. A hálaérzet az emberi természet része, a köszönet kifejezése, vagy ha úgy tetszik: a pozitív visszajelzésnek egy formája.

Kétségtelen, hogy Magyarországon a paraszolvencia gyakorlatának vadhajításai kerülnek a figyelem középpontjába. Ezek közé tartozik a korrupció, a megvesztegetés és még jó néhány olyan elítélendő cselekedet, amely átszövi az egészségügyet és ellentmond a hirdett alapelveknek (pl. igazságosság, hozzáférhetőség, minőségi ellátás). Frenkl Róbert írja, hogy 'a paraszolvenciát már senkinek nem jut eszébe összehozni a korrupcióval, hiszen az egészségügy megoldozik a hálapénzért, csak éppen kizár minden valódi reformot'.

Sajnos, a valóság azonban azt mutatja, hogy a paraszolvencia nem ritkán a korrupció szinonimája. Abban viszont egyet értek a jeles szerzővel, hogy a nagy átlagban az egészségügy megdolgozik a hálapénzért. Sőt tovább megyek, és kijelentem, hogy – megint csak a nagy átlagban – az orvosok anyagi ‘dotálása’ a társadalom értékítéletét tükrözi. Amiben valószínűleg benne van a hála, az igazságtalanság korrekciója, vagyis az orvosok alulfizetésének a kompenzációja, a betegek azon vágya, hogy orvosaik olyan életszínvonalon éljenek, amely lehetővé teszi számukra, hogy anyagi gondok nélkül a betegre és a szakmájukkal való lépéstartásra koncentráljanak. ‘A hálapénz etikátlan, de közvetlen piaci mechanizmus, a beteg érdekét fejezi ki’ – írja a fentebbi cikkében Frenkl. Ő piaci mechanizmust mond, én pedig társadalmi értékítéletet. Lehet, hogy valahol a két fogalom fedi egymást. Frenkl Róbert is egy kalap alá veszi a hálapénz minden formáját, és etikátlanak, sőt a beteg érdekének kifejezését látja benne. Ha valóban a hálapénz semmi más csak a beteg érdekének a kifejeződése, akkor miért lenne etikátlan. Ha máshogy nem megy, akkor valamiképpen érvényre kell juttatni a beteg érdekét. Nem is szólva a már említett hálaról, ami őszinte emberi megnyilvánulás – a világ minden részén.

Sokfelé jártam, sok nemzetközi kongresszuson és konferencián vettem részt, amelyeken világossá vált számomra, hogy paraszolvencia, legalább is a hála kifejezésének a formájában, mindenhol létezik. Délkelet Ázsiában – pl. Japánban, Taiwanon, Sri Lankán, Szingapúrban – piros borítékot adnak az orvosnak. A piros borítékban mindig valami jó van – általában pénz. Walesben a filozófia professzor úszómedence melletti partit rendezett egy egész osztály dolgozóinak, mert hosszú várakozás után végre beültettek neki egy csípőprotézist. Az Egyesült Államokban gyakran egy láda whiskyt küldenek a doktornak karácsonyra a hálás betegek. Tőlünk nyugatra is visznek ajándékot a gyógyítóknak, s a nővérek még pénzt is kapnak, ami közös kasszába vándorol és fedezi a kollektív kirándulást vagy a színházi kiruccanást. Nem igaz tehát, hogy a paraszolvencia tipikusan magyar vagy akár kelet-európai jelenség lenne. Az viszont igaz lehet, hogy vadhajtásai sehol sem burjánzottak el olyan mértékben, mint ebben a régióban. Ezzel együtt talán az is kijelenthető, hogy aligha van még olyan része a világnak, ahol annyira alacsonyra szabták volna az orvosi fizetést, mint nálunk. Persze nem csak a fizetéssel van baj, hanem a társadalom erkölcsi szintjével is. A korrupció átszövi az élet szinte minden területét, miért is lenne kivétel az egészségügy, amely az egyik legnagyobb iparággá nőtte ki magát. A korrupció ellen következetesen küzdeni

kellene, kezdve a legmagasabb régióktól, függetlenül attól, hogy politikusokról vagy gátlástalan orvosokról van-e szó. Minél nagyobb a korrupció annál inkább szenved az állampolgár és annál kiszolgáltatottabb a beteg. Azt a hamis közhelyet pedig, hogy a beteg a betegségének van (csak) kiszolgáltatva, jobb ha elfelejtjük. Oldalakon keresztül tudnám sorolni mi minden nem mindegy, ha beteg az ember. Nem mindegy például, hogy indokoltan vagy indokolatlanul műtenek-e meg. Nem mindegy, hogy etióp pacemakert kapok vagy németet. Nem mindegy hogy évekig vagy csak hetekig várok egy csípőprotézisra. Nem mindegy, hogy oktatási tárgy vagyok-e vagy sem, de még az sem, hogy növelik-e a betegségtudatomat vagy némi reményt táplálnak belém. Az az általánosítás meg egyenesen sértő, hogy ‘parájukkal’ a betegek előnyt akarnak vásárolni. A többség – szerintem – pusztán a kiszolgáltatottság érzését igyekszik csökkenteni. Aki valódi előnyben akar részesülni, az inkább próbálkozzon azzal, hogy olyan társadalmi státusba kerüljön, ami feljogosítja a Kútvölgyi szintű ellátásra. Mindehhez még hozzá kell tennem, hogy az egészségügy forrásai végesegek, a forrásokkal szembeni igény nem lehet a csillagos ég. Más, fontos társadalmi szükségleteket is ki kell elégíteni.

Önmagában már az is a kiszolgáltatottság érzését erősíti egy mindent egybemosó, kiismerhetetlen rendszerben, hogy mit, mennyit, kinek, hogyan és mikor kell vagy illene adni. Azok az orvosok, akik még az ajándék virágot sem fogadják el, rosszul cselekszenek. Mélységes csalódást okoznak annak, aki erkölcsi kötelességének érzi, hogy ‘visszajelezzon’, hogy köszönetét kifejezze. Hosszú évtizedeken keresztül azonban belesulykolták az orvosokba, hogy a paraszolvencia az paraszolvencia, mindegy, hogy az egy művészi kazetta tele bankókkal, vagy néhány szál virág.

Úgy tűnik, hogy a jelenlegi egészségügyi kormányzat a vizitdíjjal próbálja megszüntetni a paraszolvenciát. Ez a megoldás leginkább a társadalom periferiáján tengődő betegeket sújtja, és legfeljebb azokat az orvosokat, akik az egészségügy frontvonalában dolgoznak. Ez az egyik sajnálatos következménye annak, hogy összemossák a paraszolvencia számtalan jelenségét, miközben érintetlenül maradnak azok a területek, ahol valószínűleg a korrupció melegágya van.

IRODALOM

Frenkl Róbert: Koalíciós patológia *Lege Artis Medicinae*, 17. évf. 6–7. szám. 382. old.

A szerző címe:

7635 Pécs, Sziklás dűlő 5. Tel./Fax: (72) 516-690